

פנימיות

מחשבת החסידות לעולם התורה

גיליון 127 • ניסן התשפ"ד

מתקן העולם

ככל ואנו מתקרבים אל היעד, מן הנמנע לדלג על מוכנות העולם ותושביו באשר הם להתגלות השכינה • "לתקן עולם במלכות ש-ד-י"

דורות רבים גדלו על שנאה עיוורת.

שנאת השונה הייתה לחס-חוקם של עמים רבים, ובשל כך סבלו היהודים במקומות גלותם פעמים אין ספור.

אומנם, העולם משתנה ללא ספק, ועובר בהדרגה תהליך של התפכחות חיובית, במסגרתו כל עמי העולם רוצים אך ורק ביושר צדק ושלוש בעבור כלל האוכלוסייה העולמית.

במקומות לא מעטים מדובר עדיין בעיקר על הצהרות חסרות תוכן, אבל בשום אופן אי אפשר להשוות למה שהיה בין העמים במשך אלפי שנים.

יד מכוונת

"לב מלכים ושרים ביד ה'", ומכיוון שכך ברור הדבר שאף השינוי המבורך הזה הינו פרי ההשגחה העליונה.

הרבי הגדיר את התהליך שהחל בהקמת ארגון האו"ם, וממשיך בהסכמי פירוק הנשק הגרעיני, כהתחלת התקיימותו של היעוד הנבואי "וְכִתְּתוּ חֲרֻבוֹתֵם לְאֵתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת, לֹא יֵשָׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה", פסוק שמצוטט ומתנוסס על בניין האו"ם בניו יורק.

לפי כל הפרשנים על נבואת ישעיהו, התחלתו של הפסוק "וְנִשְׁפַּט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים וְיָבִיט" מתפרש על מלך המשיח, שהוא השופט בין העמים, וכתוצאה מפעולותיו, זונחים הגויים את כלי הנשק, ונחפזים לעשיית שלום שלום צדק ויושר.

פסק דין שנכתב באותם הימים (סוף שנת תנש"א) על ידי רבנים חשובים קבע שהגיע זמן הגאולה, וישנו כבר "מלך מבית דוד" שהוא "בחזקת משיח", וכעת הגיעה העת לפעולותיו כ"משיח ודאי". הרבי הזכיר את פסק-הדין ואמר כי פסק-דין זה הוא שפעל את ההשתלשלות השמיימית בה הגויים כביכול מעצמם מקיימים את נבואת הגאולה של ישעיהו.

מטוסי הקרב ממריאים

סיפור שעשוי להמחיש את האמור לעיל התרחש עם הכרזת עצמאותה של סלובניה.

לאחר מותו של שליט יגוסלביה, התעוררו העמים ביגוסלביה ותבעו עצמאות. בתחילת הקיץ של שנת תנש"א (יוני 91) הכריזה סלובניה על עצמאותה.

השלטון המרכזי היגוסלבי בכלגרד (היום בירת סרביה) שלח באופן מידי חטיבות שריון לגבול סלובניה, ואיים לפלוש למדינה, כשהוא מוסיף לאיים גם בהפצצה בנשק כימי.

בשלב מסוים הרדארים הראו שמטוסי הקרב היגוסלבים כבר ממריאים, וצפירות עולות ויורדות נשמעו. המתח והחרדה הגיעו לשיאם...

ברכה שהשיבה ריקם

לפתע, בלי שום הסבר מתקבל על הדעת, קיבלו המטוסים הוראה לשוב ריקם, מבלי להפציץ, והמלחמה הסתיימה.

על מה שהתרחש מאחורי הקלעים סיפר מאיר פורלן, שנולד ביגוסלביה מבלי לדעת דבר על יהדותו, אך זכה להתקרב באותן השנים ליהדותו באמצעות שלוחי הרבי.

ראשי הממשל הזמני שהכירו אותו, הגיעו אליו מיד עם תחילת המאורע לבדוק באם יש לו קשרים עם צה"ל, כדי לקבל מהם נשק. אך מאיר לא ראה שום פתרון מלבד לפנות בבקשת ברכה אל הרבי.

כומר אחד בשם פלאזר התיישב מיד לכתוב לרבי, וביקש ברכה בציינו את יחסו הטוב של העם הסלובני ליהודים.

תשובת הרבי לא איחרה לבוא "באם אקבל שם אביו אזכירו לתפלה לחירות עמו".

מיד שלחו בפקס את שם אביו של הכומר, ובאותו היום הסתיימה המלחמה.

הכומר התקשר למזכירות להודות לרבי על הנס, ומאיר פורלן - לבקשת צבא סלובניה - הוציא חוברת מיוחדת שמספרת על צבא סלובניה, ובסיימה נכתב על נסיגת הצבא היגוסלבי לאחר שהרבי מלובביץ' בירך את סלובניה.

מנהיג של כולם

זהו אחד מהדברים המיוחדים שרואים אצל הרבי. מעבר לאהבת-ישראל האין סופית והדאגה לכל יהודי בפרט בגשמיות וברוחניות, הרבי דואג גם לכל אנשי הדור, גם לאלו שאינם יהודים כלל, כאשר סיפורים על כך יש למכביר.

אפשר לומר, שהסיבה לכך היא מידת הרחמנות של הרבי שאינה יודעת גבול. אפשר לומר, שהכוונה בכך הייתה כדי להשפיע באופן עקיף על יהודים נידחים או להיטיב עימם.

אבל יותר נראה לומר (בדרך אפשר, כמובן) שהרבי בפעולותיו עם העולם מכין את העולם להתגלות האלוהית והשלימה, כמו שכתוב בצפניה "כִּי אֶזְאָהֶפֶךְ אֶל עַמִּים שֹׁפְהַ בְּרוּרָה לְקִרְאָה כְּלָם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שֶׁכֶם אֶחָד".

וכפי שמסופר על הרבי בשלשלת היחס שבהקדמת "לוח היום יום", שבשנת תשמ"ג:

א. "יוצא בקריאה להשפיע על אומות העולם בני נח שיקיימו שבע מצוות שלהם".

ב. "מכריז על רגע של שתיקה - "עין רואה ואזון שומעת" להנהיג זאת בכל בתי הספר בעולם ובתחילת הלימודים".

לנו נשאר רק לקחת בזה חלק, כמידת יכולתנו, עד שנזכה לשלימות הפיכת העולם כולו לעובדי ה' על ידי משיח צדקנו, כפי שכותב הרמב"ם "ויתקן את כל העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", במהרה בימינו אמן!

יוצא לאור על ידי

מרכז את"ה בארץ הקודש - אור תורת החסידות

ת"ד 18, כפר חב"ד 6084000, טל' 03-5785302 פקס' 0765100470 merkazato@gmail.com

הנהלה: הרב מנחם פרלשטיין, הרב שמואל פרלשטיין עריכה: הרב יוסף אברהם פיוס

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

בקשת הגאולה

באיזה אופן צריכה להיות התחינה על הגאולה? • והיכן היא עיקר השראת השכינה? • וכיצד מתחברים השמים והארץ? • ביאורים והוראות בעבודת ה' מתוך מזמור קכ"ג בתהילים, לרגל י"א ניסן – יום ההולדת ה-122 של הרבי מה"מ

בְּשָׁמַיִם הִיא, ואילו נשיאת העיניים לשמים הוא עניין לימוד החסידות, שהרי בכך עוסקת תורת החסידות בידיעת הבורא "נְשֵׂאתִי אֶת עֵינַי הַיְשָׁבִי בְּשָׁמַיִם".

ומכיוון שכאמור, יש לחבר שמים וארץ, הרי שיש לעסוק הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות ביחד.

וכפי שהוא בישיבות "תומכי תמימים" (ישיבות חב"ד), שהתלמידים נקראים 'תמימים' על שם שלומדים את תורת ה' תמימה - כלומר בשלימותה, הן נגלה והן חסידות, והלימוד הוא באותו בנין, באותו יום, באותו סדר לימוד, ובאותו תוקף ורעש כמו שלומדים נגלה כך לומדים חסידות.

ועד שלימוד הנגלה ולימוד החסידות נעשים כדבר אחד - "תורה תמימה", כלומר, שכאשר לומד נגלה ניכר עליו שהוא למד חסידות, וכאשר לומד חסידות הרי זה באופן ש"לא עם הארץ חסיד", לפי שלמד את תורת הנגלה.

בפועל ממש

ובאותיות פשוטות:

יהודי יכול לחשוב שטוב לו (ח"ו) בגלות, שכן הוא לומד תורה באין מפריע, ועוסק בעניינים נעלים.

ולכן עליו לדעת שיש לחבר שמים וארץ, ובד בבד עם התעסקותו בעבודתו בעניינים הכי נעלים, אינו מסתפק בזה, אלא הוא מתפלל ומבקש ותובע "חַנּוּנוּ ה' חַנּוּנוּ כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹז", "רַבְתָּ שְׁבַעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ וְגו'", היינו, שאין באפשרותו לסבול עוד את אריכות הגלות, ולכן מבקש שיהיה כבר סיום וקץ הגלות!

(עי"פ התוועודיות תשמ"ג ח"א ע' 458-462)

המצוות, וכמו שאמרו רז"ל "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה?"

חיבור שמים וארץ

אלא שזאת היא ההוראה הנלמדת מן הפסוק "אֲלֵיךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינַי הַיְשָׁבִי בְּשָׁמַיִם", שההקדמה לכל העניינים צריכה להיות באופן שנושא את עיניו ומתקשר אל אביו שבשמים, ורק לאחר ההקדמה הזו יכולה להיות עבודתו למטה באופן המתאים.

כלומר, עבודתו של יהודי צריכה להיות באופן כזה שבד בבד עם היותו למטה בארץ, הוא מקושר תמיד עם אביו שבשמים. יהודי צריך לחבר שמים וארץ, והיינו שעניין זה עצמו של נשיאת העיניים לשמים, קשור עם "יתן עיניו למטה".

וכמו שהיה במתן תורה, שגם כאשר ירד ה' על הר סיני, היה זה באופן ש"הרכין שמים עליונים ותחתונים והציען על גבי ההר" ולכן נאמר ש"מן השמים דברתי עמכם".

וכמו כן הוא גם בגאולה האמיתית והשלימה, ששלימותה היא באופן של "ענני שמיא" דווקא: גאולה אמיתית ושלימה היא לא רק ברוחניות, אלא היא בפועל ממש, בארץ הגשמית, בעולם כפשוטו שהוא במעמד ומצב של העלם והסתר, וביוחד עם זה שלימותה של הגאולה הוא באופן של "ענני שמיא", ולא רק באופן של "עֲנֵי וְרַכַּב עַל חֲמֹר" (כפי שמפורש בחסידות שחמור הוא מלשון חומריות עולם הזה).

נגלה ונסתר

ולדוגמא בנוגע ללימוד התורה:

לימוד תורת הנגלה הרי הוא כמו "עיניו למטה", כי מצד תורת הנגלה עיקר ההדגשה היא "לא

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲלֵיךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינַי הַיְשָׁבִי בְּשָׁמַיִם: הִנֵּה כְּעֵינַי עֹבְרִים אֶל יַד אֲדוֹנָיִהֶם כְּעֵינַי שֹׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ כִּן עֵינָיו אֶל ה' אֲלֵקֵינוּ עַד שִׁיחַנּוּנוּ: חַנּוּנוּ ה' חַנּוּנוּ כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹז: רַבְתָּ שְׁבַעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְנָאִי יוֹנִים".

מתוך נשיאת עינים

פרק קכ"ג עוסק כולו בבקשה על הגאולה, וכפי שנכתב גם בכותרת לפרק זה בתהילים (שבוודאי נכתבה על ידי "ברי סמכא"): "המשורר מקונון על זמן ארוך ורב שעברנו כבר בגלות", כלומר, בקשת הגאולה מפני הזמן הרב והארוך שעברנו בגלות.

ובאמת זוהי גם פשוטות הפסוקים - "חַנּוּנוּ ה' חַנּוּנוּ" בגלל ש"רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹז", בגלל ש"רַבְתָּ שְׁבַעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְנָאִי יוֹנִים", דהיינו, שכבר זמן רב וארוך ששבענו את הלעג והבוז של זמן הגלות.

אמנם לבקשה זו ישנה גם הקדמה - "אֲלֵיךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינַי הַיְשָׁבִי בְּשָׁמַיִם", כלומר, שכללות הבקשה על הגאולה היא באופן שהיהודי מרים ונושא את עיניו אל אביו שבשמים, ובאופן הזה הוא מבקש שיהיה כבר סיום וקץ הגלות.

למה למעלה?

ברם, הדברים טעונים הסבר, שהרי הקב"ה נמצא בארץ כמו שהוא נמצא בשמים, וכמו שכתוב "אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא", וכן נאמר "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", ומדוע יש לשאת עיניים דווקא לשמים?

יתירה מכך, הרי אין השכינה שורה אלא בעולם התחתון "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, ואף כי הבית הזה", וכפי שמבואר בחסידות שהסיום של הפסוק הוא בניחותא, כלומר שדווקא "הבית הזה" - בית המקדש הנמצא בארץ הגשמית - הוא ה"כלי" להשראת השכינה.

ואף בזמן שבית המקדש חרב, ישנו הענין של "ושכנתי בתוכם" - "בתוך כל אחד ואחד מישראל" נשמה בגוף בזמן הגלות.

כמו כן גם כללות התורה ניתנה למטה דווקא, ו"לא בשמים היא", וממילא לכאורה עיניו של יהודי צריכות להיות למטה בהתגלות ה' בתוך העולמות התחתונים בלימוד התורה וקיום

נכנסים לשנת הקכ"ג

שנותיו של אהרן

גודל העילוי של המספר קכ"ג הוא שהן שנותיו של אהרן, כלומר, תכלית השלימות בעבודתו של אהרן, כי כאשר נסתיימו קכ"ג שנותיו של אהרן, היתה עבודתו בתכלית השלימות.

ועל פי זה מובן גודל העילוי הנפעל בשנת הקכ"ג דבעל יום ההולדת - היות שמספר קכ"ג מורה על תכלית השלימות בעבודה (בדוגמת תכלית השלימות ד"שנותיו של אהרן"). ואף על פי שזוהי התחלת שנת הקכ"ג - הרי יום אחד בשנה נחשב שנה.

(עי"פ התוועודיות תשמ"ג ח"א ע' 464)

ירא שמים בסתר

פנינים ושביבים מחייו של הרב החסיד ר' שמואל מונקעס ע"ה

והגיעו למעבה היער. קול בכי הדריך את חושיהם. דקה חלפה והמראה שנגלה לעיניהם, הסעיר את רבי שלמה, שזיהה את הדמות: האברך שאתמול הקל בחומרת האבל יושב עתה וממרר בכבי על צער השכינה. הצדיק לא עצר את התפעלותו: "בגלל אברכים כאלה ייבנה בית המקדש..."

לדעת מה לבקש

מוצאי שבת קודש, ליל סליחות. ר' שמואל הזדמן לפונדק שעל אם הדרך. בני הבית הקיצו משנתם לשפוך שיח ותחנונים. היחיד שהמשיך להיות על יצועו היה האורח. "ר' אידו" ניסו לעוררו, "סליחות!" ור' שמואל מיתמם: "סליחות! מה זה?"

הבעלבוסטע מתמיהה: 'יהודי בעל חזות רבנית אינו יודע מה הן סליחות? ומיד סיפקה הסבר: "סליחות זה שמבקשים שהפרה תיתן חלב והאדמה את 'יבולה'..." ההלך ה'תמים' התנער ממיטתו: "פע, אנשים 'באים בימים' קמים בלילות לבקש על גשמיות חומרית!?" (כאומר: כל עניינין של סליחות הוא התחטאות לפני ה' ובקשות מרוממות).

הפתעה חסידית

קבוצת חסידים צעדה לעבר חצרו של הרבי, ביניהם - החסיד ר' שמואל. לפתע, נשמט מהם ונעלם.

בבואם אל בית הרבי (לא) הופתעו לראות חסיד תלוי על שער הכניסה, ראשו למטה ורגליו למעלה. "ר' שמואל, מה הפעם?" שאלו, והתשובה לא איחרה לבוא: "אצל חייט, מוצגים לראווה בגדים שתפר; אצל סנדלר - נעל. כל בעל מקצוע מציג את מרכולתו. ומה גדל בחצרו של הרבי? חסיד!"

אין כניסה לתאוה

התוועדות אחוזות. קהל החסידים מסב כתף אל כתף, אגב טעימה, מאזין בקשב לדברי ההתעוררות. על שירותי המלצרות מופקד ר' שמואל. בזה אחר זה מוגשים לשולחן מיני טעימה. והנה ריח מגרה במיוחד: ריח מטוגנת. ר' שמואל אינו ממנה להיפרד מהתבשיל...

עיני המסובים עוקבות ומפלים הציפיה גובר: "נו!" כאשר מוסיף הוא להתמהמה, עומדים כמה מהצעירים ומפתחים מעין 'מרדף'. וירא ר' שמואל כי כן, אחז המגש בידו והשליכו למי השופכין... "בל תשחית! 'חלקי'!" (=הצלפה בגבו לשם מצוות חינוך) ר' שמואל נשכב מיד וזכה במנה... ומיד התנער, קם והמשיך במלאכת

אחד מהמיוחדים מבני העלייה שהסתופפו תחת שבט הנהגתו האלוקית של מייסד חסידות חב"ד, היה החסיד ר' שמואל מונקעס.

מחד, הפך לשם נרדף ל'קונדסן'. השגרה הייתה ממנו והלאה וכולו אומר פקחות ושובבות, שהסיפורים אודותיו הפכו לשם דבר של מה שנראה כליצנות (ולא היא!) אלא שידע לעטוף את מסריו העמוקים בעטיפה קלילה, נטולת גינונים. מאידך, מתגלה הוא כעובד ה', בעל דרגא נפלאה. עובדא היא, שלקראת הליכתו למאסר (שסכנת חיים מוחשית עמו), מצא רבינו הזקן לנכון להתייעץ דווקא עם ר' שמואל. הלוא דבר הוא! סיפוריו הפכו לנכסי צאן ברזל ואדמו"רי חב"ד לדורותיהם חזרו עליהם, תוך שמפיקים מהם לקחים והוראות בעבודת ה'.

'יחידות' בפשטות

נתחיל מההתחלה. ברם, כגון דא צריך לאודעי: הסיפורים שישופרו להלן, לימוד הם צריכים והעמקת הדעת למציאת המסר הטמון בהם. הפעם הראשונה שדרכו רגליו בבירת החסידות של אותם ימים, הייתה בשעת לילה מאוחרת כשכל תושביה נמו את שנתם ועלטה שררה ברחובות (טרם עידן פנסי הרחוב והעלעלקטריק בכלל).

כיצד ימצא את ביתו של הרבי? ברור, חלון שבעדו תיראה שלהבת מרצדת. הרי "לא אברי לילה אלא לגריסא" והרבי שוקד על תלמודו. הלך בעקבות האור ואכן מצא. לקול נקישותיו נפתחה הדלת ור' שמואל חמק עבר.. התכנס אל אחת מפילות החדר. ביקש הרבי שיצא ואף 'איים': "אם לא תצא, אקרא לגוי שלי!" ר' שמואל ענה מיד: "רבי, הגוי שלי גדול משלכם..." הדברים שנאמרו בבכייה, העידו על כנות פשוטה והרבי קיבלו ליחידות, על אף השעה הלא שגרתית.

אברכים כאלה...

אחד מביקוריו של הרה"ק רבי שלמה מקרלין אצל חברו - משבתם בצילו של המגיד ממעזריטש - הלוא הוא רבינו הזקן, חל בימי בין המצרים. כידוע, אצל חסידים, היונקים מתורתו של משיח, ניתן דגש על הנחמה ופחות על האבל. לפיכך, בעיצומו של יום החורבן, נהג ר' שמואל בשובבותו הידועה וכדי להקל את אוירת הנכאים השליך 'בערעלאך'. אחד מהם פגע באורח הנכבד והוא הפטיר בזעף: "בגלל אברכים כאלה נחרב בית המקדש".

למחרת היום, יצאו שני הקדושים לטייל באוויר הפתוח ושקעו בשיח שרפי קודש. הרחיקו נדוד

איור: ר' זלמן קליימן ע"ה

המצאת המטעמים לאחיו החסידים.

קול צעקה היסטרית נשמע פתאום: "אידן! יהודים! הריאה! בל תהינו לטעום ממנה!" צווחותיו של קצב האטליז זעזעו את האווירה: "התחלפה הקדרה הכשרה בטריפה!" (נהוג היה בתפוצות ישראל לבצע חליפין: בשר שאינו כשר, שווק לנכרים המותרים באכילתו).

ושוב תלו החסידים עיניהם בר' שמואל: "מופתים? משמע מתהלך בגדולות?.. שוב 'חלק'". וכבר היה שרוע על השולחן לקבל המוכן לו... הללו רפו ידיהם ושוב לא העזו להכותו.

"הא מנין לך?" שאלוהו ור' שמואל הסביר במתינות: (מתוך הדברים זוהרת אישיותו של עובד ה' זה. לשם חינוכם של צעירי הצאן, מסר עצמו וחשף מעלותיו, בניגוד מוחלט להנהגתו הנסותרת) "כאשר נכנסתי אל הקודש, ליחידות הראשונה אצל הרבי, החלטתי כי דבר המותר שהלב מתאוה לו, לא ארשה לעצמי ליהנות ממנו. כאשר הובאה הריאה, חשקתי בה. משהבחנתי שאף הקהל חפץ בה מאוד, הבנתי: 'משהו אינו כשורה'. הרי הרבי אומר שכוח המתאוה לדבר איסור, גדול יותר מהמשיכה לתאוות היתר..."

התבטלות מוחלטת

יריעת מעשי המופת של ר' שמואל נשזרת ומשתרגת. נחתום רשימה זו בסיפור הסתלקותו, עם מאפיין מובהק לאישיות שהקדישה עצמה מכל וכל למילוי רצון האדון, ללא שיור עצמי כלל: קודם שישלב נשמתו אל יוצרה, יצא אל הרחוב וקרא לעוברי אורח לסור אל מעונו. מה מאוד הופתעו הללו לשמע דבריו: "בואו וראו פגירתה של עז..." אחד הנוכחים הציע: "אמור וידו!" ור' שמואל השיבו: "יודי תאמר אתה..." ומיד החל מתחטא לפני קונו: "ריבוננו של עולם, עיקר המכוון שלך לא קיימתי. את גן העדן שלך איני צריך, מהגיהנום שלך איני מתיירא, אם תחפוץ לקחתני כפי שאני, מוטב; אם לאו, עשה מה שתרצה..." משסיים, החלה יציאת הנשמה.

"הקיצו ורננו שוכני עפר" מיד ממש.

זהירות גם מ'משהו'

מדוע נזהרים ומחמירים כל כך בזהירות מחמץ בפסח? ומה היה חסר לאברך הלמדן שנכנס לאדמו"ר הזקן? כמה זמן לקח לאדמו"ר הזקן לבדוק חדר אחד מחמץ? ולמה מהדרים לאכול באחרון של פסח מצה שרויה? וכיצד השיב אדמו"ר הריי"ץ כאשר אכלו על שולחנו "שרויה"?

ידוע מה שנאמר בשם האריז"ל "הנזהר ממשוהו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה". והיינו, שלגבי איסור חמץ בפסח נדרשת זהירות והקפדה מיוחדת. בדומה לכך כתב האדמו"ר הזקן בתשובה אודות הזהירות ממצה "שרויה" - "אבל לפי מה שכתב האריז"ל להחמיר כל החומרות בפסח, פשיטא שיש להחמיר...". וכן מובא בספרים גם בשם הבעש"ט.

בהתאם לכך נהגו חסידי חב"ד להיזהר לכתחילה מחשש חמץ, ולהדר בחומרות הנזכרות בפוסקים, ובחומרות רבות נוספות.

כמו עבודה זרה

בזוהר הקדוש מובא טעם לזהירות המופלגת מאיסור חמץ, שכן האוכל חמץ בפסח הרי הוא כמו עובד עבודה זרה.

מעניין לציין שבהקשר לכך כתב הצדיק מקומרנא שאסור להזכיר את המילה "חמץ" בפסח משום "שם אלוקים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיר". ומסופר על הרבי מלך המשיח שבעת ביקורו במכון חנה לביל הסדר בשנת תשל"ט, כאשר רצה להיכנס לאחד החדרים ונאמר לו שיש שם דברי חמץ, העיר על כך הרבי: "לא כדאי להזכירו".

בדומה לכך מבואר גם בכתבי האריז"ל, שביעור החמץ הוא בכדי שלא לתת אפשרות ליניקת הקליפות, ובכך מבואר גם המנהג להניח דווקא עשרה פתיחי חמץ בבדיקת החמץ וביעור, כנגד "כתרין דמסאבותא [=עשרה כתרים של טומאה] של הקליפות.

לא מינה ולא מקצתה

באחד ממכתביו מבאר הרבי על פי החסידות, מדוע הזהירות מ"חמץ" היא גדולה כל כך עד שאסור אפילו "משהו חמץ":

החמץ בתכונותיו הטבעיות תופח ומתרומם, דבר שנותן בו גם טעם מיוחד, ומשום כך ה"חמץ" הוא הסמל של ישות, גסות הרוח וגאוה החדורים בהנהגה היום יומית.

משום כך יש לשלול את החמץ לחלוטין בימי הפסח, מפני שעל גסות הרוח נאמר "תועבת ה' כל גבה לב", ועל גאוה אמרו רז"ל (וכן פסק הרמב"ם) "לא מינה ולא מקצתה".

גם ליהודי שמהדר במצוות, עלולות להתגב

קודם זמנו של האדמו"ר הזקן, כפי שהוא מעיד במכתבו "מה שלא הזכירו זה הפוסקים, היינו משום שזה אינו מצוי כלל... בדורות הראשונים היו שוהין הרבה בלישה וגלגול עד שהיה נילוש יפה. עד שמקורב זה עשרים שנה או יותר נתפשטה זהירות זו בישראל קדושים, למהר מאד מאד בלישה, ואין לשיין יפה יפה, ולכן נמצא קמח מעט במצות של עיסה קשה, כנראה בחוש למדקדקים באמת".

שרויה באחרון של פסח

מאידך, אצל רבותינו נשיאינו הידרו באחרון של פסח לשרות מצה בכל מאכל ומאכל, כדי לעשות סימן היכר בין אחרון של פסח לשאר ימי הפסח.

אמנם לשם כך אין צורך לשרות בכל מאכל ומאכל, ולכן מבאר הרבי שהכוונה בכך היא להראות על מהותו של אחרון של פסח:

בחג השבועות מביאים את מנחת שתי הלחם, מפני שאז נמצאים כבר במצב שהחמץ אינו סותר לעבודת ה', אלא אפשר וצריך להשתמש בו לעבודת ה', באופן של "יגבה ליבו בדרכי ה'".

כך גם באחרון של פסח כאשר כבר נסתיים בירור שבע המידות של מידת החסד, ולכן על אף שעדיין לא נהפך החמץ לקדושה כי לא נסתיים הביור של המידות, אבל כבר אין צורך להיזהר מחשש חמץ של מצה שרויה, כלומר, שאפשר - וממילא צריך - לנצל גם דבר שאינו בתכלית השפלות, ולכן מהדרים לשרות מצה בכל מאכל.

הרבי הוסיף לבאר שבאחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח, ולכן, כשם שבגאולה לא יהיה צורך להיזהר מהרע, כי תבטל מציאות הרע, לכן גם אין צורך להיזהר משריית מצה.

בלי לחץ

מנהג חב"ד מובהק נוסף הוא הזהירות מאכילה אצל אחרים בפסח, וכה אמר אדמו"ר הזקן לבנו: "בפסח אין צריכים לכבד באכילה ושתייה, אבל רשאי לקחת בעצמו", והכוונה בכך היא שאין לכבד או להקפיד על האורח שאינו טועם בפסח אצל אחר בגלל ההידורים, או ללחוץ ולהעיק עליו, אבל אם האורח רוצה הוא יכול להתכבד.

הנהגה זו היא המקור להקפדה למעט ככל האפשר משימוש במוצרים תעשייתיים בפסח.

ומסופר, שפעם אחת התארחו אצל הרבי הריי"ץ באמריקה יהודים שלא הכירו את מנהג החסידים להיזהר ממצה שרויה, ואחד מהם טבל את המצה בתוך המרק, והיה מי שהבחין בכך והתעוררה מהומה גדולה... אמר הרבי הריי"ץ: "מוטב שהמצה תאדים בתוך ה"בורשט" [=חמיצת סלק], משפניו של יהודי יאדימו מבושה".

באופן טבעי במהלך השנה מחשבות קלות של גאוה וישות, ולכן בערב פסח עליו לעשות בדיקה וביעור יסודי של החמץ, אפילו "משהו".

וכפי שאמר אדמו"ר הזקן לאחד מהעילויים המפורסמים בנגלה וקבלה, שנכנס אליו ושאל: "רבי מה חסר ליי?", והשיב לו אדמו"ר הזקן: "אין חסר לך מאומה, כי ירא אלוקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא ישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא ביטול".

הרבי הריי"ץ מספר על בחור עילוי שנתקבל ליישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, אבל ראו שהוא בעל מידות גסות, שנשקפו גם על פניו. בהוראה חשאית של הרבי הרש"ב הטילו על הבחור משימות הקשורות להכנת המצות בהידור, עד שבאחרון של פסח אמר אדמו"ר הרש"ב: "ראה פעולת זיעה של מצוה, הוא הרי קיבל פנים אחרות לגמרי, הגסות הוסרה ונראים פני אדם".

בדיקת חמץ פנימית

קודם בדיקת חמץ בשנת תרח"ץ, אמר הרבי הריי"ץ: "הבדיקה צריך להיות ברוחניות, אבל הבדיקה בגשמיות היא בנקל יותר".

לאחר מכן הוסיף לספר שהאדמו"ר הזקן חזר ממעזריטש בפעם הראשונה ב"ג ניסן תקכ"ה, והיה טרוד כל היום בהכנה לבדיקה, כדי שכל הכוונות שקיבל ממעזריטש יבואו בפועל בבדיקה. למעשה נמשכה הבדיקה כל הלילה, למרות שלא היה לאדמו"ר הזקן אלא חדר אחד בלבד.

באותה הזדמנות ביאר אדמו"ר הזקן את דברי המשנה "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ", ש"ארבעה עשר" רומז לשבע המידות של הנפש האלוקית ולשבע המידות של הנפש הבהמית, אשר שם צריך לבדוק את החמץ.

הזהירות מ"שרויה"

זהו גם הטעם הפנימי למנהגו להיזהר מאוד מאכילת "שרויה" מפני חשש משהו חמץ, כאמור, מפני שהחמץ מצביע על הגבהה והתנשאות, שהן המקור לרע, ולכן כאשר עדיין לא ביררו את המידות אלא רק יוצאים ממצרים, כאשר הרע עדיין בתוקף, יש להיזהר אפילו מ"משהו חמץ".

החשש לחימוץ בשריית מצה אפויה במים הוא מפני שיש על המצות מעט קמח שלא נאפה, שעשויי החמץ בשרייה זו. הידור זה התחיל מעט

מקורות: שמות כג, יג. משלי טו, ה. דברי הימים י, ו. סוטה ה, א. זורח"ב ע' קפב, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג. פיר עץ חיים שער המצות פ"ג, ספ"ד. באר היטב ריש ס"י תמוז. משנת חסידים מסכת ניסן פ"ג ס"ד. אמרי פינחס השלם, ס"ד קסז ואילך. ש"ת אדמו"ר הזקן (שבוש"ע) ס"י. לקו"ת צו י"ג. ג. שיר השירים י"ד, ד ואילך. היכל הברכה, ראה יב, כא. לקוטי דבורים ח"א ע' 165 ואילך. ספר השיחות תרח"ץ ע' 243, 265. ספר השיחות תשרי ע' 105. היום כ"ז תמוז. לקו"ת חכ"ב ע' 30 ואילך, ע' 270, 269. שיחות קודש תשל"ט ע' 759. ספר המנהגים - חב"ד ע' 42-41. הלכה למעשה - פסח ע' 108, 113.

ביאור מיוחד של מכתב אדמו"ר הצמח צדק • חלק שני

איך מתגברים על פחדים ודאגות?

נשמתו ערן אומר על פסוק במראה אדם עליו מלמעלה, שכפי המדה שהאדם מראה מלמטה כך מראה לו מלמעלה. ולכן מנע אותי מלשורר נגון שיש בו מרה שחרה כתפלת ערבית, והמתין לי עד ששימתי את תפילתי, ואחר כך אמר לי בשם הרב המגיד זכרוננו לברכה.

הצמח צדק מספר מה ששמע בעניין זה כחמישים שנה קודם לכתובת המכתב, מסבו, האדמו"ר הזקן (כידוע, אימו של הצמח צדק נפטרה כשהיה ילד, והצמח צדק גדל בבית האדמו"ר הזקן). שהביא את הדברים בשם רבו המגיד ממעזריטש.

על הפסוק "כמראה אדם עליו מלמעלה" דרש המגיד: כפי המידה שהאדם מראה מלמטה - מראה לו מלמעלה, כלומר אם חלילה האדם מתנהג מתוך פחדים, הוא ממשיך אליו מלמעלה עניינים של דין וגבורה, ואם הוא מתנהג בהנהגה של חסד ואהבה, מתנהגים איתו מלמעלה באותן המידות.

לכן ככל שהאדם ישתדל להיות שמח ורגוע ולהתנהג באהבה ובחסד, הוא ימשיך אליו מלמעלה סיעתא דשמיא של הנהגה באופן זה. הוא גם מתאר במכתבו את הסיטואציה שבה שמע מסבו את הפירוש האמור:

היה זה בזמן שהתפלל תפילת ערבית מתוך ניגון של מרה שחורה, היינו ניגון של מרירות המבטא כאב וגעגועים.

[הייתה זו הנהגה קבועה של הצמח צדק, שהיה מתפלל מתוך ניגון.]

הסב, אדמו"ר הזקן, עבר לידו, וראה שהוא מתפלל כדרכו מתוך מרירות וניגון של עצבות. הוא המתין לו עד שסיים את התפילה, ואז אמר לו אותו פירוש ששמע מרבו, אשר ממנו מובן שתפילה במצב רוח ומידה של מרירות - אינה משובחת, שכן כפי שהוסבר, מצב הרוח המשתקף בתפילה ובכל הנהגה העצמית של האדם יקבע מה ימשך אליו מלמעלה.

[כדאי לציין שבמקום אחר מובא סיפור זה התרחש באור לכ"ד בטבת תרע"ג, בתפילת ערבית שלפני ההסתלקות של אדמו"ר הזקן!]

אנו יכולים ללמוד מסיפור זה כלי התנהגותי נוסף - ניגונים. אדם שיקפיד לנגן ניגוני שמחה וביטחון, גם כאשר הרגשתו הפנימית אינה שמחה במיוחד, הניגון והשירה עצמם ישפיעו על התודעה הנפשית שלו.

וממשיך הצמח צדק במכתבו:

והנה ראוי למעלתו ללמד את עצמו מכל מרה שחרה, שיש לאדם לסלק תפחד מלבדו אף במקום שיש ממה לפחד כמו שנתבאר, וכל שבין בנדון דמעלה שפרוד השם אין לו ממה לפחד כלל וכלל, בין בכריאות הגוף ובין במקומו בו. בשנים שחוט של חסד משוף עליו בקנין העקר, וחרו ידוע מאמר רבותינו זכרוננו לברכה כל מי שמתביין לו לא במהרה בו.

אומנם בתחילה סביר להניח שהם יחוו קושי לאמץ את ההנהגה החדשה, אבל אם יתמידו בה - יתרגלו וט"א להנהגה נכונה.

וכן כתב באריכות בפרק ד' מן ח' פרקים אשר לו (שנרשמו בש"ס בפרק מסכת שבועות), והפרק הנזכר לעיל הוא מענין הרפואות חלי הנפש.

מקור נוסף שהרבי מזכיר לקוח מ"שמונה פרקים" לרמב"ם. הרמב"ם מדבר שם בהרחבה על ריפוי הנפש מתכונות ומעשים שהורגל בהם והם מזיקים לו.

וכן כתב בספר החינוך בפרק מ"ו ובמקומות רבים מספריהם.

הראשונים הזכירו במקומות רבים בחיבוריהם כלל חשוב ולפיו אחרי הפעולות והמעשים נמשכים הלבבות: היינו המעשים שבעולם החיצוני משפיעים על העולם הפנימי, על הרגשות.

ועם היות שדבריהם אינם צריכים חיזוק וראיה, אף אף-על-פי-כן יש לזה ראיה על פי התקלה גם כן, כמו שכתב בפרקים (שער הניגונים פרק א') עין שם בפנים, ויש לזה סמך בהר גם כן.

הצמח צדק מציין שהמקורות של הראשונים - הרמב"ם וספר החינוך - מוסמכים דיים ואינם צריכים חיזוק נוסף, ולמרות זאת אפשר למצוא לדבריהם גם ראיה מפנימיות התורה - מספר פרד"ס רימונים שחיבר רבי משה קורדברו והזוהר שם מוסבר שהגוונים (הצבעים) יכולים לשמש לנו כלי לעורר את המידות שבלב, וממילא גם את המידות העליונות שכנגדן.

אנו יכולים לראות היום בעולם המודרני, שנוהגים באותו אופן: צובעים את המרפאות בצבעים מעודדים, כדי שהאווירה תהא רגועה ולא מלחיצה; חדרי הילדים מעוצבים בצבעים המתאימים להם וכן הלאה.

הבגל העולה שישמר מחשבה רבור ומעשה שלו שלא לחררה בעניני האנה ומרד לב, אדרבה לדבר ולעשות בנובר לעיל, ואז יקבעו בן המדות הנפשו, וככה יערה ה' רוח מפורם בשמחה ובטוב לבב.

בסיום מכתבו מדגיש הצמח צדק נקודה נוספת: כאשר האדם, מצידו, עושה פעולות שתעזורנה לו להיות רגוע ושמח, הקב"ה ייתן לו סיוע וכוחות מלמעלה להיות שמח.

וכך הוא כותב: וכן שמעתי מאדוני אבי זקני מורי זכרוננו לברכה, שכך היה הרב המגיד

בפעם הקודמת הובא כאן החלק הראשון של ביאור מכתב אדמו"ר הצמח צדק (שנכתב לפני בערך 200 שנה) לאדם שהיה שרוי בפחדים. הצמח צדק מוכיח באותו מכתב שליהודי ישנה יכולת פנימית להתגבר על חששות ופחדים, על ידי "סילוק המחשבה" (כלשונו שם), כלומר, תרגול של המחשבות וניהול נכון שלהן.

במכתב האמור הצמח צדק נותן עצות נוספות להתמודדות נכונה עם הרגשות בלבד:

וגם עוד זאת שלא לדבר בעניני דמרה שחרה חס-ושלום,

כשאדם מרגיש שמר לו בתוכו והוא עצוב ומדוכא, עליו להימנע מביטוי העצבות במילים, בפה.

יש אנשים שרגילים להתלונן תדיר. הם מספרים לכל המוכן לשמוע עד כמה הם סובלים, חשים ברע ומצב רוחם ירוד. ככל שהם מרבים לספר על התחושות הרעות, התחושות האלה מתעצמות בתוכם. משום כך הימנעות מדיבור על הרגשות השליליים מצמצמת את הנפח שהם תופסים ומפחיתה את עוצמתם.

רק אדרבה להראות בעצמו תמיד הננועות משמחות, כאלו הוא מלא שמחה בלב, אף-על-פי שאין בלבדו בן בשעת מעשה, וסופו להיות בן.

לצד ההימנעות מן הפעולות המעצימות את הרגש השלילי (ובהן הדיבור) יש ליזום פעולות המאפיינות שמחה, וזאת גם כאשר האדם מרגיש שהן חיצוניות בעלמא ואינן מבטאות את התחושות שבלבו פנימה: הוא איננו מרגיש שמחה ובכל זאת יחייך, יצא במחול וכדומה. הפעולה החיצונית תשפיע על הלב ותעורר בו שמחה. אפילו צחוק מאולץ, יכול להשפיע על הלב פנימה.

בהמשך דבריו הצמח צדק מפרט את המקורות התורניים להנהגה המומלצת:

והמעם בזה הוא כי לפי המעשים והפעולות אשר האדם עושה נקבע אחר כך בלבבו, וכמו שכתב הרמב"ם (סוף פרק א' מהלכות דעות) וזה לשונו: יעשה וישנה וישלש במעשיו שעשה על פי הדעת בו ויקבעו המדות הנפשו. עד כאן לשונו.

המקור הראשון שהצמח צדק מציין הוא דברי הרמב"ם ב"הלכות דעות". הרמב"ם סוקר את תכונות הנפש של בני האדם, ומציין שיש אנשים שהורגלו לנהוג בתכונות והנהגות קיצוניות. את האנשים האלה הוא מדריך לנהוג במידה בינונית.

הביקור בפּינסק

פרק עשירי • מדוע נדד רבי אליהו בעל שם בגיל 90 מפראג לפינסק שבליטא? מי היחיד שידע על זהותו של גדול הדור הנסתר שהגיע לעיר? וכמה זמן ארך ביקורו של אותו צדיק בעיר ומה עשה שם?

ההתנגדות מתעוררת

את מורם ורבים. הללו לא נפרדו ממנו אפילו לזמן קצר. גם הוא מצידו היה מעוניין בתלמידים, והיה משמיע לפני תלמידיו כל יום שיעור.

כעבור זמן קצר שכר רבי אליהו לעצמו דירה, ובה קיבל תלמידים ומעריצים והשמיע בפניהם את שיעוריו.

לא עבר זמן רב והתברר שדרכו של הגאון האורח היא דרך הקבלה. כל תלמידיו - כולם חניכי אותן ישיבות שנלחמו בדרך הקבלה - הפכו להיות מעריצים נלהבים של דרך הקבלה.

לפתע תפסו ראשי הישיבות והלמדנים של פינסק, ראשי המתנגדים לדרך הקבלה, שאחד מגדולי המקובלים חדר לתוך מבצרם ומשך לצידו מספר רב מטובי למדני העיר. הדבר העלה את חמתם. הם, שניהלו כל ימיהם מלחמה בקבלה, היו בטוחים שאצלם, בפינסק, לא תהיה לקבלה לעולם כל אחיזה, והנה נוכחו לדעת כי הקרקע נשמטת מתחת רגליהם.

הם טיכסו עצה מה לעשות לעצירת התפשטות הקבלה, אך לא היה לאל"דים לעשות הרבה. ככל שגדל חרונם - כך התרבה מספר התלמידים בכל שלוש ישיבותיה של פינסק שעברו אל דגלו של רבי אליהו בעל שם והפכו להיות ממעריציו ומן ההולכים בדרכו.

שוב לא היה רבי אליהו בודד, יציאה למלחמה גלויה נגדו, פירושה היה מלחמה נגד רבים מטובי למדני פינסק שעמדו לצידו.

מובן שהשלום לא שרר בפינסק, ויכוחים סוערים התנהלו בה כל העת. מול המתנגדים, שעד עתה נשמע רק קולם בלבד, עמד ציבור בעל דעה יציבה והחלטית ובעל כוח.

ויהי מקץ שנתיים

חלפו שנתיים ובפינסק התגבשה ישיבה גדולה בראשות רבי אליהו, ותלמידים רבים נהרו אליה. למרות ההתנגדות והתעמולה העזה נגד רבי אליהו ונגד דרכו, הלך וגדל מספר תלמידיו ומעריציו ההולכים בדרכו ונשמעים להוראותיו - שמו של רבי אליהו התפרסם לשבח ולתהילה בפי כול.

בהמשך הזמן בחר רבי אליהו חמישים מתלמידיו המובחרים, אותם הועיד להיות הם עצמם ממפיצי ומרכיצי תורת הקבלה. הללו העמידו מאות תלמידים משלהם שהלכו אף הם בדרך זו.

אך ההתנגדות לא פסקה אלא גברה.

אחד הלמדנים המתנגדים בפינסק, ר' גבריאל שמו, שהיה לא רק למדן גדול כ"אם גם בעל כוח פיזי רב, גבה קומה ובעל גוף, ונוסף לכך בעל כושר נאום מעולה - החליט לצאת במלחמה נגד הדרך החדשה.

הוא היה משמיע ללא הרף דרשות נלהבות שבהן קרא לצעירים ומבוגרים לצאת למלחמת קודש נגד רבי אליהו בעל שם ואנשי שלומו...

לפי כבודו. היו מקרים אחרים, שהאורח רצה בכל מחיר להישאר נסתר, וגם כאשר דיברו איתו בדברי תורה היה מעמיד פנים שאינו מבין את הדברים.

במקרה של רבי אליהו הודיעו אנשי האכסניה לראשי הקהל על הימצאותו של יהודי זקן הנראה כלמדן גדול. רבי נפתלי כ"ץ, רבה של העיר באותה העת [ש"פית"ה], שמסרו לו על כך, בחר בשני אברכים כדי לשוחח עם האורח בדברי תורה ולעמוד על ידי כך על מידת למדנותו.

כאשר הגיעו שני האברכים אל רבי אליהו והחלו לדבר עימו דברי תורה - לא ניסה זה כלל להסתיר את גדלותו. השליחים נוכחו מיד כי לפניהם עומד איש שאינו למדן רגיל כי אם מגדולי הדור.

הם לא לחצו על האורח שיגלה את זהותו, אך מיהרו לדווח מיד לרב העיר על ממצאיהם.

כבוד לתורה

מיד אורגנה קבלת פנים מיוחדת במינה לכבוד האורח הנסתר, המיוחד במינו. רב העיר וטובי למדני פינסק ניהלו איתו שיחה תורנית מקיפה, והתפעלותם מגאונותו גדלה מאוד.

האורח הוזמן להשמיע שיעור בכל אחת משלוש הישיבות המפוארות של פינסק. רבי אליהו בעל שם ניאות לכך בתנאי שתחילה יאמרו ראשי הישיבות עצמם את שיעוריהם, כדי שבכך יוכל להתוודע אל דרכם בלימוד התורה.

לאחר שסיימו אמר הבעל שם בעצמו פלפול באותו נושא ובאותה דרך. חידושי התורה של רבי אליהו השאירו רושם עז, וכל ציבור הלומדים התפעל מאוד מהם.

רבי אליהו קיבל אכסניה אצל אחד מנכבדי פינסק, הבית המה כל העת ממבקרים, למדנים מבוגרים וצעירים, שהתענגו מאוד מתורתו של הבעל שם, שהייתה גדושה בבקיאות וחריפות. איש לא שאל לשמו של האורח, ואיש לא ידע את זהותו, פרט לרבה של העיר, רבי נפתלי כ"ץ.

יש לשער, שרבי נפתלי כ"ץ ידע על זהותו של רבי אליהו בעל שם מפני שמוצאו היה מפראג מקום בו נודע שמו של הבעל שם מזורמיזא, ובפרט שהוא היה נכדו של המהר"ל מפראג - בנו של ר' יצחק כ"ץ חתנו של המהר"ל - שכזכור תמך בדרכו של רבי אליהו בעל שם, או שמא בשל היותו נכד המהר"ל לא חשש רבי אליהו לחשוף בפניו את זהותו.

עברו שלושה שבועות. במשך הזמן רכש לו רבי אליהו תלמידים רבים שהיו כרוכים אחריו וראו בו

תקציר הפרקים הקודמים: החלק הנסתר שנתורה עבר מזור לזור בחשאי. התפשטות הקבלה באשכנז נתקלה בהתנגדות, מי שהפיץ את הקבלה בהצלחה מרובה הרף ההתנגדות העזה היה הגאון רבי אליהו בעל שם מזורמיזא, כאשר הוא זוכה לתמיכת המהר"ל מפראג. המקובלים נוכחים לדעת שהעיר פינסק שבליטא מהווה מכשול עבור התפשטות תורת הקבלה בגלל חשיבותה של הקהילה וישיבותיה שהתנהלו ברוח המנגדת ללימוד קבלה...

התקופה האמורה, שבה תפסו שלוש הישיבות בפינסק מעמד מרכזי ורב השפעה, הייתה התקופה שבה חי ופעל רבי אליהו בעל שם, אביה של תנועת המקובלים והנסתרים.

רבי אליהו בעל שם חש שכדי להביא לידי כך שדרך הקבלה תמצא אחיזה בליטא ובפולין, עליו 'לכבוש' תחילה את פינסק וישיבותיה. ברם, הייתה זו משימה לא קלה. הישיבות הללו עמדו תחת השפעת גאוני תורה גדולים וידועים שהחזיקו בעקשנות רבה בהתנגדותם.

רבי אליהו החליט, אפוא, להופיע בכבוד ובעצמו בפינסק.

כאשר החליט רבי אליהו בעל שם לבוא לפינסק כדי לסלול בה דרך ללימוד הקבלה, ובכך להכשיר את הקרקע להופעת החסידות שבאה בעקבות זה, היה הצדיק המקובל הזה בן תשעים שנה [שנת שפ"ז]. מסע מפראג לפינסק לא היה משימה קלה עבור אדם בגילו.

ברם, רבי אליהו, הבעל שם מזורמיזא - כך היה נקרא על שם העיר שבה התפרסם שמו לראשונה - לא נרתע משום דבר, ויצא לדרך.

צדיק גלוי

הוא הגיע לפינסק כאורח פשוט, כמו אחד מן הנודדים הרבים שבאותה עת. הוא הלך ללון ב"הקדש" העירוני, שם התאכסנו כל העניים עוברי האורח, ולא גילה לאיש את שמו.

אלא שאם הצליח רבי אליהו להסתיר את שמו וזהותו - לא היה יכול להסתיר את הדרת פניו ואורח התנהגותו. די היה להסתכל בו ולראות כי מאחורי הבגדים הפשוטים וההשתדלות לא לבלוט מסתתר אדם שאינו מן הרגילים. היו, אם כן, כמה מן האכסנאים שהרגישו בו כבן מעלה.

באותה תקופה רבו הצדיקים והגאונים הנסתרים שערכו גלות. הללו לא גילו את זהותם גם לאחר שאנשים עמדו על גדלותם. במקרים רבים, כאשר התברר שהאורח הוא למדן, נערכה לו קבלת פנים בהתאם לדרגת למדנותו, ובכל אופן לא היו משאירים אותו ב"הקדש", כי אם מספקים לו דירה

כן, אנחנו יכולים!

ממש כמעשה דבור ומחשבה, שבהם הפחירה והיכולת, והרשות נתונה לכל אדם לעשות ולדבר ולחשוב גם מה שהוא נגד תאות לבו והפכה ממש.

היצר המציב בפני האדם דרישות נעלות ומפורזות - מבקש לשלול ממנו את המוטיבציה והכוח לעמוד בהם. אבל כאשר מתבררת הדרישה הניצבת בפני כל אדם (דרישה שהיא למעשה דרישתו של השולחן ערוך..), הרי דרישה זו הופכת למידת כל אדם.. שוב אין ביכולתו להתחמק ולטעון כי 'לא נאמרו הדברים הללו אלא לצדיקים'.. אם יש לו בחירה, יש לו גם היכולת לשלוט. ושוב, קרוב אליו הדבר מאוד!

(ובפרט לפי הדיקו המפורסם, אשר יסודו בתורת הרבי, אשר גם מי שאיננו ב'מדריגת' הבינוני, סוף סוף, מידתו היא מידת הבינוני, משום שבכל עת, בכל רגע ובכל שעה, יכול הוא לעמוד במעמד ומצב של שליטה על מחשבתו, דיבוריו ומעשיו, באופן שמופרך אצלו לעבור עבירה ח"ו, ואם כן, הרי הדבר שוב 'קרוב מאוד' לכל אחד, בכל עת ובכל רגע).

'חבילה' לא כבידה

משל אחד המשיל המגיד מדובנא, אשר נודע במשלו המיוחדים, על נקודה דומה. משל, עליו אמר הרה"ק מקוצק כי הוא קלע בו לאמת. וזה דבר המשל:

מעשה בעשיר אחד אשר הגיע לביתו מנסיעה רחוקה. בפתח ביתו הוא ראה קבצן מושלך ארצה. "אם תביא אל הבית את החבילה שלי מן העגלה", קרא העשיר לעני, "אשלם לך במיטב: שני זהובים!". העני קפץ על המציאה, וכעבור חצי שעה התייצב בחדרו של העשיר, נוטף זיעה ומותש כולו: "הבאתי את החבילה שלך", הוא פלט בחולשה.

"צר לי, ידידי", השיב לו העשיר בניחוח, "אולי הבאת חבילה, אבל לא את החבילה שלי". העני קפץ במחאה: "מניין אתה יודע? הרי בכלל לא ראית את החבילה!". והעשיר משיב לו מיני' ובי': "איני זקוק לראות את החבילה, מספיק לי לראות אותך. אתה עייף ויגע - והחבילה שלי, לא כזו כבידה".

"איני מבקש אלא לפי כוחי", אומר לנו הקדוש ברוך הוא. בקשותיו וציוויו תואמים לכוחותינו, שייכים אל מציאות חיינו. אם הם נראים לנו - רחוקים, מעורפלים, בלתי מושגים ובלתי שייכים, עלינו לבדוק שוב אם אין זו תחבולת היצר בכדי להרחיק אותם מאיתנו. כי מידת הבינוני היא הלא "מידת כל אדם".

והנה מידת הבינוני היא מידת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך, שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה (ספר התניא, פרק י"ד)

התפלה וברוך. (היום יום, כ"ג סיון, ראה שם עוד)

מגביה בשביל להרחיק

ודרך אחת, פתלתלה ועמוקה, מנייה עם סודותיו האפלים ביותר של ה'פקחוני':

כאשר הוא רואה למולו נשמה המבקשת בכל כוחה להתעלות, לעשות את רצונו של ה' ולדבקה בו באמת, הוא משתדל 'להרחיב לה הדרך', להגביה את היעד ככל הניתן. לצייר בצבעים חיים עזים כיצד נראית עבודת ה' אמיתית ופנימית, איזו רוממות היא נחלת חלקו של עובד ה', איזה נתק נפשי שורר בתוכו מכל סרך של גשמיות וחומריות. כיצד נראית תפילה אמיתית, לימוד תורה אמיתי, קרבת ה'. לכאורה מגביה - ובאמת: מרחיק!

כך התבטא הרבי מליובאוויטש (החומרות ש"פ שלח תש"ב): המן הרשע ביקש לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים אמה. הוא פיאר, רומם ונישא אותו: הרחיב במעלותיו, שיבח ורומם אותו - אבל כל זה עם מסר חד, ולצורך מטרה אחת: הוא מרומם, הוא נעלה, ולכן - הוא לא שייך אליך!

כשהיעד גבוה - אתה מרגיש שאינך יכול לגעת בו; שהוא איננו בר השגה, שהוא נמצא מעבר לאופק שלך. היצר יודע היטב לתאר את עבודת ה' דווקא כפי שהיא נראית בצורה אופטימלית: נשגבת, מושלמת, ולכן גם רחוקה.

מותאם לנו ולא רחוק

את ה'שור' הזה תופס ספר ה'תניא קדישא' בקרניו. אחרי ששטח בפנינו את החלוקה בין 'כוחות הנפש' ללבושיה; אחרי שלימד אותנו כי ה'בינוני' איננו מי שהצליח לבער את הרע מתוכו (דבר המסור ללב), אלא מי ששולט בפועל במחשבה, דיבור ומעשה שלו, עליהם יש לו בחירה חופשית, הרי שה'יעד' איננו רחוק כל כך.. "אחריה כל אדם ימשוך":

והנה מידת הבינוני היא מידת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך, שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה. כי הבינוני אינו מואם ברע, שזהו דבר המסור ללב, ולא כל העתים שוות. אלא סוד מרע ועשה טוב, דתינו בפועל

'אומן' בהסתה

היצר הרע, כידוע, נקרא 'אומן במלאכתו'. הוא נברא ונוצר בכדי לפתות ולהסית בני אדם מדרך הישר - והוא ממלא בנאמנות את מטרת יצירתו. "דער קלוגיגקער" (=הפיקח), הוא כונה בפי חסידים, כי אכן, באלפי שנותיו התגלה המלך הזקן והכסיל לפיקח וערמומי הלובש אלף מלבושים ומתגלה לעין ברבבת גווניו, בשפע של צורות שכנוע.

וסוג מיוחד של היצר - שמור עמדו וכמוס באוצרותיו - עומד הכן לשימוש בעת הצורך: דרכים לשכנוע של עובדי ה'! אלו שכל מעייניהם נתונים למילוי רצונו יתברך; להתקדם, להפוך לטובים יותר.

איננו מדברים בהכרח על סוג מסוים בפני עצמו באוכלוסיה, משום שלכל אדם יש 'תקופות' שכאלו בחייו.

בזמן שכזה, לא יצליח היצר במלאכתו אם ינסה להטות את האדם מדרך הישר באמצעות פיתויים גשמיים ותאוות מאוסות. הרצון הטוב, האש היוקדת בנפשו האלוקית, תכלה עד מהרה כל נטיה נפשית אל הרע והמכוער. אם ינסה היצר לפעול כך - ההפסד שלו כמו כתוב וחתום מראש אבל 'אומן במלאכתו' לא מקבל תואר-כבוד שכזה רק עם כלי אחד בארגז הכלים שלו.. הוא עט על טרפו עם שפע של דרכים חדשות:

'הרגשת היש' והחזקת טובה לעצמו; עצבות וייאוש מהעדר הצלחה רוחנית; גבהות הלב וגסות הרוח; התפשטות המידות בכעס וחימה - מיד לאחר תפילה בהשתפכות הנפש; ועוד ועוד.

לזהות את המניע

בתורת החסידות מקדישים פרק מיוחד להדרכה בעבודת הלב: כיצד לזהות את היצר המסתתר; וכיצד להתמודד עמו.

היצר הרע נקרא נפש הפחמית, לא מפני שהוא פחמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל, 'פקח שפחיות', וצריכים להקפיד מרבה להבין התבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק, תמים, ענו וכעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנפש הפחמית שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השפלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הפחמית למנע מעבודת

>> המשך מעמוד 5 | איך מתגברים על פחדים ודאגות?

פעמים רבות האדם מסיק מסקנות לא נכונות לגבי העתיד; אף על פי שמצבו בהווה טוב, משום מה הוא סובר שבעתיד "בוודאי הטוב הזה יחלוף, ובמקומו יגיע רע". הוא צובע את העתיד בצבעים שליליים, מבלי שיהיה לצביעה הזאת בסיס.

הרבי מלמדנו שדרך הסקת המסקנות צריכה להתבסס על המשכת הטוב הקיים. אם טוב לאדם בהווה - עליו לשמוח בטוב ולבטוח בה' שאותו טוב ימשיך וילווה אותו גם בעתיד.

כדאי לציין ולהזכיר שהצמח צדק הוא גם מקור הפתגם הידוע "חשוב טוב - יהיה טוב", פתגם שצוטט והוסבר בהרחבה גדולה על ידי הרבי בשיחותיו.

ומסיים: **אֵלָא שְׁהֵמָּה רַק פְּתוּי הַיָּצֵר, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ זֶה כְּמוֹ מַחְשָׁבָה זָרָה וְרַעְיָה מִפְּשָׁע, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב וְלֹא תִתְרוּ אַחֲרָי לְכַבְּכֶם כּו', דְּלֹאֵו דְּלֹא תִתְרוּ אַחֲרָי לְכַבְּכֶם לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמַּחְשָׁבָה רַעְיָה בְּעֵינֵי הַעֲוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב הַרְמַב"ם (פֶּרֶק ב' מֵהַלְבוֹת עֲבוֹדַת אֱלֹהִים דִּין ג), וְכִמוֹ בֶּן מִשְׁשָׁה יֵשׁ לְתַרְחֵיק מִזֶּה.**

הצמח צדק מסביר שפחדים אלו מקורם בפיתוי היצר. אלו רגשות לא נכונים שמקורם ביצר הרע. היצר הרע מעוות את החשיבה של האדם ומשייך לחיים שלו פחדים שאינם קשורים אליו כלל.

ואם מדובר במחשבות זרות, אזי ראוי להתייחס לרגשות אלו בדיוק כפי שמתייחסים למחשבות כאלה. כשם שאם עולות במחשבת האדם מחשבות זרות שמנסות לפתות אותו לעבור על רצון ה' ולחטוא, התורה מצווה אותו להסיח דעתו מהן, כך יש להסיח את הדעת מהקולות הלא נכונים המעוררים פחד.

אך אם תִּרְצֶה לְקַנֵּם מִצְוַת הַדְּאָגָה, תֵּן לָהּ מְקוֹמָה הֶרְאוּי לָהּ,

מה משמעותו של משפט זה? האם יש באמת מצווה לדאוג?

"יתכן שניתן לראות במילים אלו את המובא בחסידות שבכל דבר, גם שלילי, ישנו 'ניצוץ' שצריך להוציאו ולבררו. גם כאן, הדאגה שבבסיס הפחדים אכן אינה נכונה וצריך להשתחרר ממנה, אבל לא די בזה. צריך למצוא גם את הניצוץ המסתתר מאחוריה, היינו, לתת מענה למקום הפנימי שדואג - באופן מתקן.

וְהוּא מְאִיר רְבוּתוֹ וְזָכוּתוֹ לְבִרְכָה אֵין מוֹסְרִין רְיוֹ תוֹרָה אֵלָא לְמִי שֶׁלֵּבּוֹ דּוֹאֵג בְּקִרְבוֹ כּו', וְעֵינֵי דְאָגָה זוֹ וְהַתְרוּץ עֲלֶיהָ יִרְדֵּעַ מוֹאֵת נִחְמָתִי בְּעֵינֵי בִי אִמְרַתְךָ הִתְתֵּי כּו'.

חז"ל אומרים שסודות התורה ניתנים למי שמודאג בעניין מצבו הרוחני. אם האדם מרגיש שהוא דואג - עליו לנווט את הדאגה למקום הזה בצורה מתוקנת ומאוזנת, ואז יזכה לגילוי סודות פנימיות התורה, שהם בוודאי יחיו אותו.

מקורות: אגרות קודש הצמח צדק, שער הביטחון המבורך - לאור החסידות.

המשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו

"יום טוב של ראש השנה תרס"ו (המשך ס"ו) הוא 'המשך' של שישים וששה מאמרי חסידות, שנאמרו על ידי כ"ק אדמו"ר הרש"ב במהלך שנות - תרס"ו, תרס"ז וראשית שנת תרס"ח.

המשך זה הוא מהיסודיים והעיוניים בכתבי חב"ד, והוא הנלמד ביותר בישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש.

בשיחת 'אחרון של פסח' תש"ל דיבר הרבי מלך המשיח אודות מעלת המשך:

"..במאמרי של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אשר בהם באים ענייני החסידות בביאור יותר רחב ובהבנה והשגה שכלית יותר, מכמו שהם (בגלוי - גם לאנשים כערכנו) במאמרי רבותינו נשיאינו שקדמו.

..מבין מאמריו גופא דיבר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במיוחד בשבח המשך תרס"ו. כי כל מעלות הנ"ל, בהן נשתבחו מאמריו, ישנן במדה מרובה ומיוחדת בהמשך זה.

ולא רק שבהמשך זה באה תורת החסידות לידי התגלות יותר ובהשגה למטה יותר, אלא שגם שייכותה של "חכמה זו" לגאולה העתידה נראית יותר בהמשך זה."

מבנה ה'המשך'

ההמשך מורכב ממאמרים שנאמרו על סדר השנה. המאמרים הם רצף עניינים הכרוכים זה בזה, ועוסקים באותו עניין, ולכן נקראים בשם 'המשך'. לאורך הספר ישנן הגהות מאת הרבי הרש"ב. החלק האחרון של הספר נקרא 'השלמת הדרוש' והוא לא נאמר בעל פה.

על קטעים מסוימים מתוך המאמרים רשם כי אין להעתיקם. אך הרבי הורה להדפיסם בשולי הגיליון ולציין שנרשם עליהם "אין צריך להעתיק".

החל משנת ה'תשל"א נדפס הספר הגדול והחשוב בכמות ובאיכות, במהדורות רבות, וגם חוברו אודותיו כמה וכמה ספרי ביאורים עיוניים מגדולי המשפיעים בארץ ובעולם.

תמצית מתוך הרעיונות המרכזיים המבוארים בספר:

תכלית וסיבת הבריאה

תכלית כוונת בריאת העולם היא המשכת

גילוי אור אין סוף שהיה קודם הצמצום בעולמות אבי"ע באופן שהנבראים יכילו את הגילוי, וזאת באמצעות קיום התורה והמצוות על ידי עם ישראל. בנוסף, על ידי קיום התורה והמצוות יומשך גם גילוי אלוקי נעלה אף יותר מכמו שהיה קודם הבריאה. אידיאל זה הוא מפני שהקב"ה 'נתאוהה' שיהיה לו דירה בתחתונים, כלומר שגילוי האלוקות יוחדר במציאות הגשמית.

בספרי הקבלה ניתנו הסברים שונים לסיבת הבריאה: (א) כדי שיתגלה כוחו של הקב"ה, (ב) כדי שהנבראים ידעוהו (אין הכוונה למצוות ידיעת ה', שהיא עצם הידיעה שיש ה', אלא ידיעת מהות כוחותיו). אך הרבי הרש"ב מחדש ששניהם לא מכוונים לתכלית האמת, כי (א) אין כוחו העליון של הקב"ה מחוסר מעשה, ותיכף לרצונו - נעשה דבר, ואם כן, הוא שלם אף ללא בריאת העולם הגשמי, (ב) עניין הידיעה שייך רק בעולמות העליונים, ואם כן לא מובן למה ברא את העולם הזה הגשמי.

לפיכך מסיק כי הבריאה היא מפני תשוקתו של הקב"ה לבראותו, ולא ייתכן הסבר שכלי-אנושי לתשוקה זו, "הוא למעלה מטעם ודעת (וכמו שאמר רבינו ז"ל על זה: "אויף א תאוה איז קיין קשיא ניט" -על תאוה אין להקשות קושיות), רק שנתאוהה שיהיה מציאות תחתונים, ויומשך בחינת עצמות אור אין סוף למטה, שזה ביכולת להמשיך למטה בעולם התחתון דוקא."

התהוות 'יש מאין'

המקובלים הראשונים (הרמ"ק, הרמ"ע והאר"י) דנו בביאור השם 'אור אין סוף', שנקרא בשם 'אין סוף' ולא 'אין תחילה':

דעת הרמ"ק היא שדרגה זו היא עצמות הבורא, דעת הרמ"ע היא שזהו הרצון, דעת האר"י ז"ל היא שזה נעלה מהרצון, אך אינו עצמות הבורא.

לדעת הרמ"ק זהו מפני שאין לתת קדמות לשום דבר חוץ מעצמותו. אך הרבי הרש"ב לא מקבל זאת, מפני שאם הקב"ה עצמו הוא בבחינת מקור לעולמות, אי אפשר לומר "לא שנית", הן מצד עצם ההתהוות והן מצד הרצון להתהוות. ולכן לדעת רבינו ההתהוות יש מאין היא מהאור, שהוא אין ואפס לגבי עצמות הבורא, ומכל מקום יש בו כוח אין-סוף (בדוגמת משל מ'אור' שהוא מעין ה'מאור').